

Management summary – Flitspeiling: vervroegde aanmelddatum, studiekeuzecheck en doorstroming.

Tussen 16 december 2013 en 1 januari 2014 heeft GfK voor het ministerie van OCW een flitspeiling uitgevoerd gericht op de kennis over enkele beleidsmaatregelen op het gebied van studiekeuze en doorstroming naar het hoger onderwijs. Tevens is geïnventariseerd hoe eindexamenkandidaten in MBO, HAVO en VWO zich in de praktijk oriënteren op hun (vervolg)studiekeuze en hoever ze zijn in het proces (in dit jaar waarin de nieuwe maatregelen in werking zijn getreden).

Meer specifiek is het doel van het onderzoek om onder aankomend studenten in het hoger onderwijs de kennis te meten over een aantal maatregelen uit de nieuwe wet 'Kwaliteit in verscheidenheid', en hierdoor ook te weten te komen wat de communicatieve inspanningen vanuit OCW in feite hebben opgeleverd en tevens in hoeverre die inspanningen nog een vervolg behoeven (en zo ja: hoe dat er dan in de praktijk uit zou moeten gaan zien).

De doelgroep van het onderzoek bestaat uit eindexamenkandidaten binnen het MBO, de HAVO en het VWO¹. In het nu volgende worden - beknopt - de resultaten van het onderzoek en daarmee ook de communicatieve inspanningen van OCW besproken.

Verder studeren: ja of nee

Zoals te verwachten hebben eindexamenkandidaten op HAVO (85%) en VWO (95%) vaker plannen om verder te gaan studeren aan hogeschool of universiteit dan eindexamenkandidaten in het MBO (36%). MBO-studenten hebben na afronding van hun opleiding al een startkwalificatie en daardoor is voor hen de afweging 'werken of studeren' veel directer dan voor leerlingen die hun HAVO of VWO diploma aan het behalen zijn.

Van alle leerlingen die aangeven verder te willen gaan studeren in het Hoger Onderwijs geeft bijna driekwart (74%) te kennen al helemaal of vrijwel zeker te weten wat zij gaan studeren. Voor het gevoel is dat een hoog percentage, omdat zij op het moment van de peiling nog enkele maanden de tijd hebben om een definitieve beslissing te maken. Van de leerlingen die aangeven verder te willen gaan studeren, zegt bijna een kwart (23%) dat zij zich op het moment van de peiling (eind december 2013) al hebben aangemeld voor een opleiding aan hogeschool of universiteit.

Kennis van de maatregelen

Uiterste aanmelddatum

In het schooljaar 2013/2014 is de uiterste aanmelddatum (om toelatingsrecht te verkrijgen) voor een opleiding aan hogeschool of universiteit vervroegd van 1 september naar 1 mei.

Het blijkt dat een aanzienlijk deel van de leerlingen met plannen om door te gaan studeren hier al van op de hoogte is (zie tabel); dit geldt met name voor eindexamenleerlingen in HAVO en VWO.

Wat is de uiterste aanmelddatum om toegelaten te worden tot de gewenste opleiding?

Selectie: vervolgopleiding: ja/weet nog niet

	MBO	HAVO	VWO
vóór 1 mei 2014	48%	32%	22%
1 mei 2014	26%	55%	69%
ná 1 mei 2014	25%	13%	9%

Onder MBO leerlingen blijkt de bekendheid van 1 mei als uiterste aanmelddatum minder groot: een kwart van hen denkt aan een datum na 1 mei. Anderzijds denkt circa de helft van deze groep dat de uiterste aanmelddatum al voor 1 mei ligt (vooral 1 april wordt vaak genoemd). Concluderend is de

¹De volgende aantallen eindexamenkandidaten hebben deelgenomen aan het onderzoek: MBO (n=131), HAVO (n=144), VWO (n=162).

groep eindexamenleerlingen (MBO, HAVO, VWO) die te laat zou kunnen zijn met hun aanmelding op basis van de huidige kennis vrij beperkt: circa 14%.

Wijze van aanmelden

Het aanmelden voor een vervolgstudie in het Hoger Onderwijs dient plaats te vinden via de website www.studielink.nl. Het blijkt dat dit bij bijna de helft van de eindexamenleerlingen op HAVO en VWO bekend is. Leerlingen in het MBO richten zich relatief vaker tot de website van de instelling waarvoor zij zich willen aanmelden. Dat is ook acceptabel, aangezien die websites in de praktijk doorverwijzen naar www.studielink.nl.

Waar meld jij je aan voor je toekomstige studie aan hogeschool of universiteit?

Selectie: vervolgopleiding: ja/weet nog niet

	MBO	HAVO	VWO
Website DUO	20%	12%	13%
Website instelling	52%	40%	35%
Website Studielink	18%	44%	49%
Website OCW	5%	1%	0%
Website Rijksoverheid	1%	2%	0%
Anders	5%	1%	3%

Voor de groep leerlingen die nu denkt voor de aanmelding terecht te kunnen op de website van DUO verdient nog enige communicatieve aandacht, zodat zij directer op www.studielink.nl terecht zullen komen.

Studiekeuzecheck en doorstroming HBO-propedeuse naar WO

Voor enkele andere maatregelen is gevraagd of deze volgens de leerlingen wel of niet juist zijn. Om tot een scherper beeld te kunnen komen zijn hieronder de resultaten weergegeven, alléén voor de studenten die al weten dat zij een vervolgopleiding in het hoger onderwijs willen gaan volgen.

Hogescholen en universiteiten bieden na aanmelding een studiekeuzecheck aan. De aankomend student is verplicht hieraan mee te doen als de hogeschool/universiteit dat wil. (NB: uitspraak=juist)

Selectie: vervolgopleiding: ja

	MBO	HAVO	VWO
Juist	47%	54%	54%
Onjuist	15%	25%	29%
Weet niet	38%	21%	17%

Een aankomend student kan de hogeschool/universiteit om een studiekeuzecheck vragen als hij/zij op tijd is aangemeld. De hogeschool/universiteit is verplicht om daaraan mee te werken. (NB: uitspraak=juist)

Selectie: vervolgopleiding: ja

	MBO	HAVO	VWO
Juist	43%	42%	40%
Onjuist	8%	16%	20%
Weet niet	49%	42%	40%

Met een HBO-propedeuse mag je altijd doorstromen naar het WO. (NB: uitspraak=onjuist)

Selectie: vervolgopleiding: ja

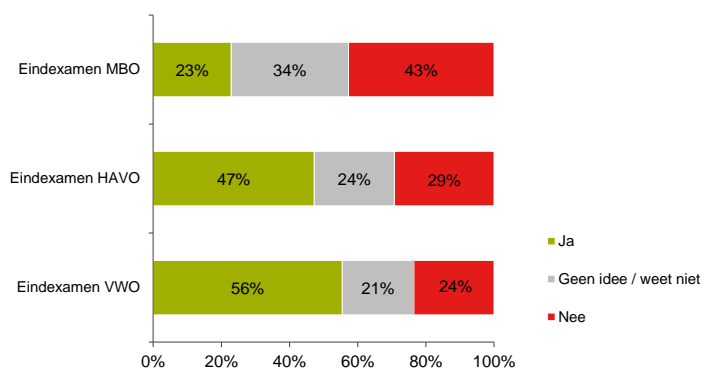
	MBO	HAVO	VWO
Juist	51%	47%	42%
Onjuist	23%	33%	42%
Weet niet	26%	20%	16%

Het blijkt dat de kennis over de recent doorgevoerde maatregelen nog vrij beperkt is. Doorstroming van HBO-propedeuse naar WO is volgens circa de helft van de aankomend studenten altijd mogelijk, terwijl dit juist niet het geval is (universiteiten mogen namelijk toelatingseisen stellen aan een student met een hbo-propedeuse). Ook het feit dat er een studiekeuzecheck kan worden aangeboden door de instelling of bij de instelling kan worden aangevraagd door de leerling, en dat medewerking daaraan verplicht is, is bij velen (nog) niet bekend.

Communicatie vanuit OCW

In oktober heeft de minister van Onderwijs een brief gestuurd aan alle eindexamenkandidaten over de regels voor aanmelding bij en doorstroming naar het Hoger Onderwijs.

Brief van de minister van Onderwijs (Jet Bussemaker) wel of niet ontvangen?

Duidelijk is dat niet iedereen de brief (bewust) zegt te hebben ontvangen. Eindexamenleerlingen HAVO (47%) en VWO (56%) rapporteren in vergelijking met eindexamenleerlingen in MBO (23%) relatief vaker dat zij de brief wél ontvangen hebben. Bij MBO leerlingen moet wel rekening worden gehouden met het feit dat men sowieso in mindere mate van plan is een vervolgstudie te gaan volgen, dus de aandacht voor de brief zal daardoor logischerwijs minder groot zijn.

Brief van de minister van Onderwijs (Jet Bussemaker) wel of niet gelezen?

Selectie: heeft brief minister ontvangen

	MBO	HAVO	VWO
Ja, nuttig	53%	49%	52%
Ja, niet nuttig	0%	4%	14%
Nee, maar ouders wel	30%	43%	28%
Nee, ook ouders niet	10%	0%	2%
Geen idee / weet niet	7%	4%	3%

Van hen die aangeven de brief in goede orde te hebben ontvangen, heeft ruim de helft de brief zelf gelezen. In het overgrote deel van de gevallen wordt de brief door hen bovendien nuttig gevonden. De leerlingen die de brief niet nuttig vonden (komt vooral voor op VWO), vonden dat meestal omdat zij de meeste informatie al wisten. Zij zijn blijkbaar voor een deel al voldoende geïnformeerd. Het feit dat de meeste leerling-lezers de brief nuttig vinden, wijst er echter wel op dat de brief in ieder geval communicatieve meerwaarde heeft.

In de gevallen waar de leerling de brief niet zelf leest, wordt deze wel vaak door de ouder(s) gelezen. Ook in dat geval mag verondersteld worden dat er in zekere mate kennisoverdracht plaatsvindt. De groep leerlingen die de brief wel ontvangt, maar niet zelf leest en niet door hun ouders laat lezen is uiteindelijk zeer klein te noemen (3%).

Kortom: het is jammer dat het bereik van de brief tegenvalt, maar anderzijds heeft de brief - voor de ontvangers ervan - wel vaak een nuttige bijdrage geleverd aan de informatievoorziening.

Informatiebronnen

Over het tijdig aanmelden en - in iets mindere mate - de studiekeuzecheck heeft het merendeel van de eindexamenleerlingen met vervolgstudieplannen de laatste tijd wel iets gehoord of gelezen. MBO-leerlingen hebben hier wel in mindere mate iets over gehoord of gelezen dan HAVO en VWO leerlingen; dit verschil geldt met name voor informatie over de studiekeuzecheck.

Heb je de afgelopen tijd iets gehoord of gelezen over... (% ja):

Selectie: vervolgopleiding: ja

	MBO	HAVO	VWO
Tijdig aanmelden	66%	87%	84%
Studiekeuzecheck bij opleiding	32%	61%	61%
Doorstroming HBO-p -> WO	17%	34%	23%

Over het feit dat doorstroming van HBO-propedeuse naar een WO-opleiding niet altijd mogelijk is, is beduidend minder gehoord en gelezen. Deels is dat logisch, omdat de groep die hiervan mogelijk gebruik dacht te gaan maken, slechts een beperkt deel van de toekomstig studenten zal betreffen. Anderzijds is het feit dat twee derde van de havisten met plannen voor een vervolgstudie over dit onderwerp niets heeft gehoord of gelezen, een teken dat hier in communicatieve zin nog wel werk aan de winkel is.

Hoe had je erover gehoord? (top-5, op basis van multiple)

Selectie: vervolgopleiding: ja

	MBO	HAVO	VWO
1.	eigen school / leraar (62%)	eigen school / leraar (81%)	eigen school / leraar (87%)
2.	ouders (26%)	ouders (41%)	brief OCW (42%)
3.	brief OCW (26%)	brief OCW (23%)	ouders (33%)
4.	website DUO (26%)	krant/radio/TV (16%)	krant/radio/TV (21%)
5.	krant/radio/TV (15%)	website DUO (10%)	website DUO (17%)

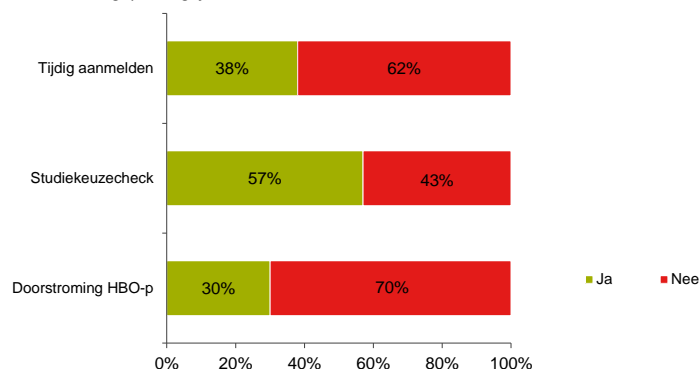
In eerste instantie valt op dat leerlingen vaak via *verschillende* kanalen hebben gehoord over de drie voorgelegde maatregelen. Het overgrote deel van de leerlingen raakt geïnformeerd via de eigen school / leraar. Ouders spelen ook een rol, evenals toch ook de brief van de minister van OCW. De website van DUO lijkt een iets grotere rol te spelen bij de MBO-leerlingen dan bij leerlingen uit HAVO/VWO. Over de jongerenvertegenwoordigers en het filmpje van OCW op Youtube wordt weinig gerept.

Informatiebehoefte

De behoefte aan meer informatie over de drie onderwerpen is relatief beperkt. Voor een deel komt dat omdat leerlingen er al voldoende over weten of omdat het voor hen niet direct van toepassing zal zijn (in het geval van de doorstroming HBO-p naar WO). Alleen over de studiekeuzecheck wil meer dan de helft van de toekomstig studenten wel meer te weten komen. Uit de - spontaan gegeven - open antwoorden blijkt dat er bovendien behoefte is aan informatie over de financiering van de studie (w.o. studiefinanciering) en over de kaart voor gebruik van het OV.

Behoefte aan informatie?

Selectie: vervolgopleiding: ja

De toekomstige studenten met een informatiebehoefte denken als afzender van de informatie vooral aan hun huidige school (leraar/mentor: 62%, decaan: 40%) en/of hun toekomstige hogeschool of

universiteit (68%). Het ministerie van OCW speelt met 22 procent een minder belangrijke rol en van ouders (12%) wordt in dit opzicht ook minder verwacht.

De geprefereerde communicatiewijze is een persoonlijke brief (80%), alhoewel uit de gegeven open antwoorden blijkt dat een persoonlijke e-mail en (vooral) een persoonlijk gesprek ook door leerlingen worden genoemd. Mogelijk zouden deze antwoorden vaker zijn gegeven als deze actief waren aangeboden als antwoordcategorie. Mogelijk is vooral 'het persoonlijke' de kern van de wijze waarop leerlingen geïnformeerd willen worden.

Oriëntatie(gedrag) studiekeuze

Qua studiekeuzeoriëntatie is het volgende duidelijk: VWO leerlingen oriënteren zich actiever dan HAVO leerlingen en beide groepen oriënteren zich actiever dan eindexamenleerlingen in het MBO.

Al georiënteerd op vervolgopleiding in HBO of WO?

Selectie: vervolgopleiding: ja

Het aandeel leerlingen dat zich al heeft aangemeld voor een vervolgstudie (als onderdeel van alle leerlingen die een vervolgstudie willen gaan doen), ligt onder MBO-ers zelfs enigszins hoger dan bij HAVO en VWO (34% versus resp. 22% en 20%), hetgeen er wellicht op kan duiden dat zij al beter en langer wisten wat zij willen gaan studeren en zich hierdoor minder breed of minder uitgebreid hebben georiënteerd. Los hiervan lijkt dit aandeel leerlingen dat in het onderzoek aangeeft zich nu al te hebben ingeschreven sowieso relatief hoog.

Over het algemeen worden er door de aankomende studenten vele wegen tegelijkertijd bewandeld als het gaat om de oriëntatie op de vervolgstudie (dit geldt vooral HAVO en VWO leerlingen). De meest gekozen oriëntatievormen zijn het bezoeken van open dagen, het informatie zoeken via internet en gesprekken met ouders. Open dagen, meeloopdagen en proef-studeren zijn onder HAVO/VWO een populairdere manier van oriënteren dan onder MBO-ers.

Dat beeld wordt bevestigd als hen gevraagd wordt waar zij het meest aan hebben gehad:

Waar heb je het meest aan gehad? (top-3, op basis van multiple)

Selectie: vervolgopleiding: ja

	MBO	HAVO	VWO
1.	gesprek leraar/mentor (29%)	open dag (54%)	open dag (61%)
2.	open dag (29%)	meeloop-dag (26%)	meeloop-dag (33%)
3.	ouders (22%)	ouders (22%)	ouders (19%)

Persoonlijke boodschap voor OCW

De eindexamenleerlingen in MBO, HAVO en VWO die deelnamen aan dit onderzoek zijn uitgenodigd om een persoonlijke boodschap mee te geven aan het ministerie. Hier maakten 58 leerlingen gebruik van.

De meest voorkomende spontane opmerking (n=16) is een beroep op het ministerie om het hoger onderwijs toegankelijk te houden voor iedereen, getuige opmerkingen als 'maak onderwijs geen elite-aangelegenheid' en 'schaf de beurs en ov niet af' en 'hou het betaalbaar'. Daarnaast wordt er duidelijkheid gevraagd over de plannen van het ministerie (m.n. over studiefinanciering en ov), zodat aankomend studenten dit kunnen meenemen in hun studiekeuze.

Tot slot

Kennis vervroegde aanmelddatum

De kennis van de vervroegde aanmelddatum is, onder leerlingen die een vervolgstudie overwegen, over het algemeen al vrij goed: gemiddeld denkt bijna 9 van de 10 leerlingen dat de uiterste aanmelddatum op of zelfs al voor 1 mei ligt. Leerlingen op het MBO verdienen in dit opzicht iets meer aandacht, omdat daar het grootste aandeel leerlingen te vinden is te vinden, dat niet van de vroegere aanmelddatum op de hoogte is, waardoor zij 'te laat' zouden kunnen zijn met aanmelden.

Hoe aanmelden

Het overgrote deel van de aankomend studenten wil zich aanmelden via www.studielink.nl of via de website van de onderwijsinstelling (die doorverwijst naar www.studielink.nl). MBO-ers zijn meer geneigd de website van de onderwijsinstelling op te zoeken, terwijl leerlingen op HAVO en VWO vaker direct naar www.studielink.nl gaan. Een groep van ruim een tiende van de leerlingen zegt zich voor de aanmelding te zullen richten op de DUO-website. Een duidelijke doorverwijzing op deze website zou dan ook zinvol kunnen zijn.

Kennis studiekeuzecheck en doorstroming

De kennis over studiekeuzecheck en doorstroming is momenteel nog beperkt. Over de doorstroming van HBO-propedeuse naar een WO-opleiding denkt circa de helft van de aankomend studenten dat dit altijd mogelijk is, terwijl dit juist niet meer het geval is door de toelatingseisen die universiteiten mogen stellen. Om zowel de studiekeuzecheck als de veranderde mogelijkheden voor doorstroming vanaf HBO-p beter onder de aandacht te krijgen, zijn extra inspanningen zeker nog noodzakelijk. Er bestaat vooral behoefte aan meer informatie over wat de studiekeuzecheck precies inhoudt.

Brief van de minister en gewenste wijze van informeren

Het aandeel leerlingen dat zegt de brief van de minister te hebben ontvangen, valt enigszins tegen. Mogelijk is deze echt aan de aandacht ontsnapt, of herinnert men zich niet meer de brief te hebben ontvangen/gelezen. Een andere mogelijkheid is natuurlijk dat de brief echt niet is aangekomen.

De ontvangers van de brief geven in vrijwel alle gevallen aan dat de brief gelezen is door henzelf of door hun ouders. De leerlingen die de brief lezen vinden de informatie vaak nuttig. Het bereik van de brief valt dus weliswaar tegen, maar de brief heeft voor ontvangers zeker meerwaarde. Het past ook bij de manier waarop leerlingen geïnformeerd willen worden (persoonlijk), alhoewel als logische afzender van dit soort informatie vooral wordt gekeken naar **de huidige school en de toekomstige hogeschool of universiteit** in plaats van naar het ministerie. Wellicht zijn zij in vergelijking met het ministerie ook beter in staat om de aankomend studenten persoonlijk te bereiken. Ook ouders blijken overigens een rol te spelen in de informatieoverdracht richting de leerling.

Studiekeuzeoriëntatie

Qua studiekeuze-oriëntatiegedrag geldt dat de leerling op VWO en HAVO zich actiever en via meer kanalen oriënteert dan een MBO-leerling. Vooral open dagen en meeloopdagen worden door deze groep zeer belangrijk gevonden voor het maken van de studiekeuze.

Boodschap aan het ministerie

Aan het ministerie wordt vooral duidelijkheid gevraagd over de plannen met vooral studiefinanciering en de ov-kaart, zodat aankomend studenten hier rekening mee kunnen houden in hun studiekeuze. Ook wordt begrip gevraagd voor studenten (en hun ouders) die moeite hebben om de kosten van studeren in het hoger onderwijs op te brengen: er wordt gepleit voor blijvende toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor alle groepen, zodat het kunnen volgen van hoger onderwijs geen elite-aangelegenheid wordt.